

TRIBUNA ARDEALULUI

A magyarországi románok szócsöve — Organ de afirmare al Românilor din Ungaria

Szerkesztőség és kiadóhivatal — Redacția și administrația:
Kolozsvár—Cluj, Str. Deák Ferenc-utca 36. Telefon: 17-49

Din ziua Domnului

Cuvânt de învățătură

La Dumineca a 5-a din post

Evangelhia dela Marcu 10, 33-45.

Celor mândri și stăpâniți de pofta măririi lumești, Dumnezeu le stă împotriva. Dar cine dintre oameni nu poartă în inima sa ranele pricinuite de mușcăturile șarpelui trufiei? Cine dintre noi pământenii nu însetează după locul întâi la ospete, după scaunul cel mai înalt în adunări, după starea cea mai sus pusă și după aplauzele și plecaciunile mulțimii? Cine dintre oameni nu vrea mărirea lumească? Cine nu vrea să fie mai mare?

Duhul lumii și al veacului acestuia așa este: goană după deșertăciune, de aceea Dumnezeu îi stă împotriva și împotriva lui Dumnezeu înzadar se ostenesc zidarii veacului acestuia. Ce zidesc ziua, vine noaptea și dărâmă.

În ultimul drum al lui Iisus spre Ierusalim spita după mărirea lumească intră și în rândul Apostolilor. Doi dintre ei au cerut Domnului locurile cele mai de cinste întru împărăția Sa.

Atunci Iisus le-a grăit zicând: „Știți că cei ce se socotesc domnitori peste popoare au asupra lor putere și mai marii lor le stăpânesc. Dar nu astfel trebuie să fie între voi; ci care dintre voi va vrea să fie mare, va fi slujitorul vostru, și care va vrea să fie întâi, va fi tuturor slugă”.

Iată aci legea așezării în lumea creștină, noua orânduire legală sub călăuzirea căreia s'ar cuveni să trăiască neamurile creștine. Tuturor care nu fac așa Dumnezeu le stă împotriva.

Creștinul care deține orice însărcinare, fie în stat, fie în Biserică, sau oricare altă instituție obștească, trebuie să se socotească pe sine slujitor și nu profitor.

Mult mai avem de urcat până la acest ideal statornicit de Iisus în drumul spre pătimirea și învierea sa!

În toate compartimentele vieții de astăzi, de sus până jos, domnește credința, că fiecare deține o putere ce-i dă drepturi să stăpânească și nu să slujească.

Aci zace una din marile cangrene ale vieții de toate zilele, pentru că mare parte dintre noi, însărcinările publice pe care le deținem, le socotim mijloace de folos personal nu prilejuri înalte de a sluji obștei și aproapelui. Ne complăcem în ipoteza că Dumnezeu ne-a făcut ca să ne slujească alții. Ne deosebim de Iisus care a venit „nu să i se slujească, ci ca să slujească și să-și dea sufletul preț de răscumpărare pentru mulți”.

Să încercăm un efort de imaginație și să ne închipuim care ar fi fața lumii dacă întru toate s'ar călăuzi oamenii de această lege a elitelor preconizate de Iisus: *Cel ce vrea să fie mai mare să fie slujitorul tuturor*. Așa ar fi un chip al împărăției lui Dumnezeu pe pământ. În societatea în care acest cuvânt al lui Iisus ar deveni viață n'ai mai vedea „oameni mici” în „locuri mari”, ci faptele și vrednicia te-ar așeza la locul cuvenit.

Preot Fl. Mureșanu

Contele Teleki pe catafalc

De 24 de ore corpul neînsușit al contelei Teleki Paul odihnește în capela cimitirului din str. Kerepes. Defunctul este așezat pe catafalc îmbrăcat în costumul negru unguresc pe care l-a purtat cu predilecție. În mână ține crucea ce i-a fost dăruită de mama lui. Duminecă dimineața rămășițele pământești ale contelei Teleki vor fi transportate în aula Parlamentului. Duminecă după masă aula va fi deschisă, pentru că publicul până seara târziu să poată trece prin fața catafalcului marelui bărbat de stat dispărut.

Serviciul funerar va fi oficiat de camera-papal Béla Witz. Se va rosti o singură cuvântare, aceea a primului ministru Bárdossy László, care în numele țării va rosti cuvântul de adio la căpătâul prodecesorului său.

Coșciugul va fi transportat apoi cu mare pompă în cimitirul din str. Kerepes, unde contele Teleki va fi așezat spre veșnică odihnă în locul de onoare donat de Primăria capitalei.

Doliul străinătății

BUDAPEST, 5. — Regele-Împărat Victor Emanuel, Führerul-cancelar Adolf Hitler, Regele Boris al Bulgariei și ducele Benito Mussolini și-au exprimat telegrafic condo-

leantele lor Înaltului Regent cu prilejul decesului contelei Teleki Paul. Înaltul Regent a mulțumit telegrafic condoleanțelor exprimate.

Telegrama de condoleanță a Führerului-cancelar Hitler

BUDAPEST, 5. (MTI). — Führerul-cancelar Adolf Hitler, a trimis văduvei decedatului, președinte al consiliului de miniștri o telegramă de condoleanță, cu următorul text:

„Primiți Vă rog cu prilejul decesului soțului Dvs. mult apreciat de mine, exprimarea sincerenelor mele condoleanțe”.

D. Ioachim von Ribbentrop, ministrul de externe al Reichului a trimis văduvei contelei Teleki, următoarea telegramă:

„Rog Excelență Doamnă, cu prilejul pierderii grele ce a-ți suferit prin decesul mult apreciatului Dvs soț, să primiți exprimarea celor mai sincere condoleanțe”.

D. Göbbels ministrul propagandei a trimis următoarea telegramă:

„Soția mea și eu cu mine împărtășim cu cea mai adâncă compătimire durerea Excelenței Voastre, care a fost prilejuită prin decesul mult apreciatului Dvs. soț”.

Condoleanțele contelei Ciano

BUDAPEST, 5. (MTI). — Contele Ciano, ministrul de externe al Italiei a trimis văduvei contelei Teleki următoarea telegramă de condoleanță:

D. Matsuoka a părăsit Sâmbătă seara Berlinul

— Înainte de plecare ministrul de externe japonez a avut importante întrevederi —

BERLIN 5. (MTI). — D. Matsuoka, ministrul de externe al Japoniei, înainte de a se reîntoarce prin Moscova în patria sa, va face o nouă vizită în capitala Reichului. În cursul celei de a doua vizită la Berlin, d. Matsuoka va avea importante convorbiri cu conducătorii Reichului. Este probabil, ca ministrul de externe japonez, să fie din

nou primit în audiență de Führer.

D. MATSUOKA LA BERLIN

BERLIN 5. (MTI). — După informațiile deținute de cercurile politice germane, Matsuoka, care a sosit Vineri după masă la Berlin, va sta cel mult o zi și jumătate în capitală. Sâmbătă seara d. Matsuoka pleacă prin Moscova spre Tokio.

W. Churchill

de: TEODOR BINDEA

Viața premierului reflectă neastâmpărul viril al oamenilor de acțiune. Winston Leonard Spencer Churchill s'a născut în 1874. E fiul Lordului Randolph Churchill și nepot al unui Duce Malborough. După mamă, care e new-yorkează, e pe jumătate american și poate, și acest lucru a contat ceva în balanța prieteniei anglo-americane. Copilăria lui e aceea a unui băiat exuberant care nu se poate împăca, fără conflicte, cu constrângerile școlii. Știm că a fost un elev rău. Și acest fapt Churchill nici nu încearcă să-l ascundă. Nu putea suferi latina, greaca și matematicile. În schimb, iubea acțiunea și încă de pe băncile școlii a dat dovadă nu odată de îndrăzneală. Ce surpriză acest Churchill ajuns la maturitate pentru pedagogii săi! Desamăgit de insuccesele școlare ale fiului, Lordul Randolph îl îndrumă spre cariera militară. După câteva respingeri la examenul de intrare, în cele din urmă reuși să intre în școala de ofițeri dela Sandhurst. După terminarea ei, fu numit într-un regiment de cavalerie. La 21 ani primește botezul focului, în Cuba, unde participă la înăbușirea rebeliunii născute cu prilejul războiului hispano-american. Se întoarce în Anglia decorat pentru acte de bravură, apoi pleacă în India, împreună cu regimentul său. Aici, ca orice ofițer englez în colonii, pe lângă activitatea militară în serviciu comandat (el ia parte la acțiunile dela frontiera N. W.), tânărul ofițer duce o viață de societate și face sport. Dar în timp ce pentru alții viața de garnizoană și cea din colonii, în general, duce inevitabil la abrutizare, pentru Churchill ea a însemnat îndemn și prilej de muncă intelectuală. El se pune pe studii, completând lacunele (pe care le știa mari) ale instrucției sale. Începe să scrie corespondențe la un ziar, desgropând din adâncurile ființei sale vâna ascunsă de mare prozator, cum nu sunt mulți astăzi, în Anglia.

Abia întors în țară, se alătură expediției de pe Nil a lui Kitchener. Despre zilele pline de peripeții, de acțiune și de lupte ale acestei campanii, Churchill însuși ne povestește într-o carte senzațională: *The River War*. După această aventură, părăsește armata. Dar în anul următor, când izbucnește războiul anglo-bur se întoarce din nou în Africa, în calitate de corespondent de războiu al ziarului „Morning Post”. În Noiembrie 1899, fu făcut prizonier. Evadarea lui constituie cel mai senzațional capitol al unei vieți de luptă și de aventură.

În 1901, la vârsta de 27 ani, intră în Partidul Conservator. Activității debordante din prima junețe îi ia locul o activitate mai reținută și mai ordonată. În răzgul lăsat de preocupările vieții publice, Churchill citește și scrie, cu aceeași ardoare cu care luptase sau făcuse sport înainte, călătorește, face pictură și studiază arta militară. Dar temperamentul său neastâmpărat zvăcnește din când în când, imprimând conduitei sale politice o liniște neliniștitoare pentru partidul din care făcea parte.

În Parlament, Churchill găsește un nou teren pentru declanșarea energiei sale de luptător și om de acțiune. Și-l cucerește. În 1911, când tensiunea mondială indică o criză apropiată, Lord Asquith îl găsește cel mai potrivit pentru a reorganiza flota. Ast-

(Continuare în pag. 6-a)

GRAI ȘI SUFLET ROMÂNESC

Fenomen transilvănean

Specificitatea provinciei și mai ales a spiritualității ardelenice, a fost pusă în repetate rânduri, pe planul discuțiilor. Problema fenomenului ardelenesc, nu este nici teorie de salon, nici sforărie de cafea. Ea este o realitate vie, în ansamblul preocupărilor de ordin permanent. Oamenii competenți, buni cunoscători ai acestei probleme, au desgroat din adâncul frământărilor colective, cele mai prețioase pietre ale tezaurului de sensibilitate transcarpatină. S'au creat astfel, opere de-o incontestabilă valoare. *(Jențuța maghiară)*

Transilvanismul își are nota lui aparte, comună, în arhitectura lui spirituală. El se separă în mod vădit de toate celelalte creații, fie ele de ordin literar, filosofic, artistic, sociologic sau economic. Aici nu mai poate fi vorba de-o catalogare numerică, de-un bilanț sec și inutil, ci de cunoașterea adâncă a fenomenului ardelenesc. Problema aceasta va fi deci, punctul de plecare și pârghia de bază a cercetărilor noastre.

O caracteristică esențială a spiritualității ardelenice, e nota eroismului interiorizat. Să fim bine înțeleși. Vorbim de atitudine, de reacțiunile și de manifestarea în general, a vieții interioare, față de vicisitudinile și vârtejul furtunos al realității.

Istoria ni-e cea mai fidelă martoră în această privință. Vieța colectivă, frământările și aspirațiile ei, și-au găsit interpretarea sinceră, în exponenți adevărați, în exemplarele cele mai splendide ale omogenității transilvănene. S'au năruit sisteme politice, s'au dărâmat zidurile chinezesti ale teoriilor stereotipe, triumfând atitudinea dărză, neînduplecată, a eroilor de baladă, ce-au știut să păstreze neatins, patrimoniul sfânt al spiritualității.

Intransigența transilvăneanului, este un fapt îndeobște cunoscut. În sufletul lui, mocnește aceeași străveche durere, el niciodată n'o afișează în public, n'o aduce în discuții sarbede și fără rost. Sensibilitatea lui, e-o gamă nesfârșită de acorduri de tăcere, de calmă resemnare, un vulcan ce-și mistue lava avânturilor sale, într-o permanentă încătușare intimă.

In această adâncă interiorizare, re-

EUL MEU SE 'MPIEDECĂ

Eul meu se 'mpiedecă
La fiecare pas,
Toată lumea crede că
Nu mult i-a mai rămas.

Poate și eu cred un pic
Că lunec în apus,
Cred un pic, dar nu-i nimic,
Stați! încă nu m'am dus.

Poate că acuma chiar
Voi arde mai aprins,
Voi aprinde, uite, iar
Al zărilor întins.

Peste veacul pieritor
In flăcări m'oi răsfrânge,
Asfințit amețitor
De purpură și sânge.

MIHAI BENIUC

zidă atitudinea de care vorbeam mai înainte, adică, acea eroicitate desprinsă din trăirea intensă a sbuciumului colectiv. Profilul acesta psihologic, al sensibilității ardelenesti, nu e-o simplă aserțiune, aruncată la voia întâmplării. Fenomenul transilvanismului, e-o realitate permanentă, ce nu poate fi bagatelizată și pusă sub obrocul tăcerii. Ea trebuie să devină astăzi, punctul arhimedic al preocupărilor de totdeauna.

Din toată furtuna avânturilor în-năbușite, fășnesc luminile vremurilor

de nouă zidire spirituală. Și — această nouă prefacere, se rezumă în dârzenia cu care sufletul ardelenesc, rămâne stâlp de statornicie în uraganul de patimi mărunte. El nu vrea compromisuri și cărpeli de moment. Atitudinea lui rămâne neînduplecată, înfiptă în inima lucrurilor. A încerca să falsifici toată această realitate spirituală, înseamnă să indiguesti izvorul forțelor latente, ce-și așteaptă împlinirea, în marea și rodnică creație a transilvanismului.

VICTOR ILIEȘIU

ION...

Ioane, azi, ași vrea să mă învec în valuri de tăceri și-ași vrea ca buzele-mi să bee timpuri... Azi, ași vrea să dăltuesc în mine, din doruri și dureri, icoana ta de zămbete, de flori, de mituri... Ioane, azi ași vrea să-mi scormonesc cu albe mâni în suflet, să-l răsfoiesc cum răsfoiești în zori un trandafir, să-ți văd icoana ta, ce-o flutură spre mine stelele din primăvara asta...

Ioane, azi ași vrea să-mbrățișez cororii visului, drumeții dragi ai primăverii și să-i sărut și-apoi să-i rog, ca'n prima dimineață aurită, când în ogradă soarele-și ridică geana, să-ți pună'n geam crenguța înflorită a sărutului ce-mi crește 'n suflet pentru tine...

Căci, Ioane, azi e primăvară! Iarăși, Ioane, îmi voi găsi tovarăși în amurgurile 'nsângerate și'n mugurii de liliac ce crapă și surâd luminii cu atâta potolită mulțumire...

Iarăși, Ioane, voi auzi cum crește

melodia ciripitului, jos în zăvoiu și'n piept, căci azi e primăvară... Iarăși se vor întoarce rândunele la cuibul de pe prispă, iar merii albi vor înflori în sat și'n floarea lor, din nou, se va scâlda cerul și visul, căci, Ioane, azi, e primăvară, iară...

Ioane, în primăvara asta, îngerașii din nou vor îmbrăca grădina noastră în văluri roze de mătasă, așa, cum se gătește 'n fiecare dimineață, pură, mireasa albă a soarelui... Și în fiecare bob de rouă cristalină, îngenuncheat lângă un luger verde, soarele își va surăde atât de dulce sie-și... Iar sub pelerina albastră a cerului, vor crește atâtea tinere speranțe, iar florile vor ninge cu atâta ondulare parfumată, Ioane, căci azi e primăvară...

Ioane, în primăvara asta va musti pământul de viață, de viața care fierbe și așteaptă cu atâta nerăbdare să sărute plugul... Ioane, nu uita misterul

creator de viață nouă, ce se ascunde de milenii, ca o taină adâncă, în potirele de aur ale brazdei...

Ioane, printre florile de aur, ce se vor cerne ziua de pe boltă, ca să încunune bucele-ți de neaună, pentru cine, strânge-vei cu patimă în palme bătrânele coarne de plug? Iar noaptea, când ca-lea lactee e una cu cărările tale țesute din rază de stele, pentru cine pleca-ți-vei urechea pe țărână să ascuți cum încolțește sămânța, pentru cine săruta-vei pământul?... Ioane, în primăvara asta inocentă, ca un înger, pentru cine cânta-vei cu pasiune epopeea fatală a sfințelilor brazde? Pentru cine, în primăvara asta sălbatecă ca și un demon, pași-vei resemnat pe urmele destinului tău aspru?

Ioane, Ioane, de ce pe fața ta, în primăvara asta, pe fața ta-i brăzdată teribila muștrare a Cerului și'n ochii tăi mai limpezi ca izvorul, de ce scapără mii de scânteii? Ori Ioane, tu nu ești fericit? Tu Ioane, suferi? Ioane, te doare dragostea prea mare... Iubești, iubești măreț evanghelia lui Dumnezeu... Ioane, iubești, iubești prea mult, iubești Ioane, păgân evanghelia țarinei... O, Ioane, pentru asta, pentru asta, în primăvara nouă ce'nfloreste, cuvine-ți-se ție laudă... cuvine-ți-se ție mărire, cuvine-ți-se ție, Ioane, sărutarea porumbeilor păcii...

ION CHEREJI

Din lirica maghiară: APRILY LAJOS

Colocviu de seară

„Privește: cerul svârle-o stea,
Trimite sol ciudat în răsărit...“
— Sol mort, Stelele'n vălvetac
Cum tremură iar în zenit.

„Sol mort. Curând pleca-vom noi
cu poșta tainelor, departe...“
— La podul nopții 'ncăleca-vom
Pe calul negru'n zări ciudate.

„Doar viață de ne-ar aștepta,
Tărâm cu veșnică lumină...“
— Nepotul și-l vei lumina
De vei privi'ndărăpt din luna plină.

„Iar tu, poate, visa-vei lin
In liniștile unei stele...“
— Fereastra mi-se va deschide
Spre nesfârșite lumi de stele.

„...Sau, poate, pe-amândoi, Nimicul
Ne-o legăna în leagăn lin...“
— Și nu ne-or bănuî mormântul
Nici jucăușele lumini.

F. PĂCURARIU

Iosif Vulcan și teatrul românesc în Ardeal

În bogata activitate artistico-culturală a lui Iosif Vulcan, deosebim o însemnată activitate desfășurată pe terenul teatrului, deoarece alături de școală, biserică și presă, teatrul este unul din cele mai prielnice terenuri pentru menținerea cultului ideii naționale. Tocmai pentru acest motiv, Iosif Vulcan, s'a gândit că ar fi foarte bine venit întemeierea unui teatru românesc permanent în Ardeal. Îmboldul acesta i-a venit din faptul că, atât în Muntenia cât și în Moldova, odată cu punerea bazelor școlii și presii, s'au pus bazele și teatrului național.

Astfel în Muntenia, după Domnița Ralii, fiica lui Vodă Caragea, a dat primele reprezentații cu diletanți în limba grecească, reprezentându-se în limba română, în 1819, piesa *Hecuba* în traducerea lui A. Nărcescu și *Iancu Văcărescu*. Ion Heliade Rădulescu a înființat, la 1872, „Societatea literară“, transformată în 1833, în „Societatea filarmonică“, cu scopul de a crea un teatru, artiști și piese teatrale românești.

Primele reprezentații cu elevii acestei societăți se dau la 1833, jucându-se tragedia „Mahomet“ de Voltaire și „Amphitruon“ de

Molière, ambele traduse de Heliade. Tot pentru a populariza chestiunile teatrale, Heliade Rădulescu, înființează: „Gazeta Teatrului Național“, ce apare între 1 Noiembrie 1835—Decembrie 1936.

În Moldova, inițiatorul teatrului este Gh. Asaki, care cu propria cheltuială a întemeiat un teatru de societate în casa Hatmanului Costachi Ghica, jucând piesa „Miril și Hloe“, prelucrată de Gh. Asaki după Gessner și Florian, la 27 Decembrie 1816. Din cauza revoluției dela 1821, reprezentațiile sunt întrerupte și nu sunt reluate decât în 1834, Aprilie 11, când se dă o reprezentație cu ocazia plecării guvernatorului Principatelor, generalul Kisselef.

La Instalarea lui Mihail Sturdza, la 26 August 1834, diletanții reprezintă piesa: „Dragoș întâiul Domn suveran al Moldovei“ de Gh. Asaki.

În 1836, Gh. Asaki, isbutește să pună temelie unei școli filo-dramatice, cu scopul de a pregăti pe viitorii artiști. Rezultatul este că: cea dintâi reprezentație cu elevii acestei școli se dă la 23 Februarie 1837, cu piesele: „Laperius“ și „Văduva vicleană“ de

Kotzebue, ambele prelucrate de Gh. Asaki.

De aici se vede că, cele dintâi reprezentații teatrale în Principate, le avem între anii 1816—1837, timp în care, sub impulsurile venite dela trupele streine, Românii au prins gustul pentru teatru.

Cele două influențe sub îmboldul căror a luat naștere și-s'a dezvoltat teatrul românesc în Ardeal sunt: 1) influența germano-ungară și 2) influența turneelor din Principate. Prima influență este semnificativă pentru că predomină începuturile teatrului românesc, iar cea de a doua predomină epoca de maturitate.

După unirea unei părți a Românilor Ardeleni cu Biserica Romei, tinerii Români cari frecventează școlile se înmulțesc an cu an, și în aceste școli văd diferite reprezentații teatrale și la un an după ce se întemeiază școlile din Blaj, în 1755, elevii sub conducerea vre-unui profesor, alcătuiesc o *comedia ambulatória alumnorum*, cu care, în vacanța Crăciunului din 1755, vor face cei dintâi „turneu“ de teatru românesc în Ardeal, turneu ce va cuprinde Sebeșul, Vințului-de-Jos, Alba-Iulia și alte câteva sate, pretu-

tindeni bisericile fiind neîncăpătoare pentru poporul ce venea la reprezentații.

Ceva mai târziu, în 1761, elevii acelorași școli din Blaj organizează un nou spectacol în onoarea guvernatorului Bucow, care la această dată, vizitează Blajul.

De aici încolo, reprezentațiile aveau loc din ce în ce mai dese, cu ocazia sărbătorilor Crăciunului, Anului Nou, Sf. Paști, și probabil cu o astfel de ocazie a fost scrisă cea mai veche piesă cu subiect și versuri românești, păstrate până azi, intitulată: „*Occisio Gregorii in Moldaviae Vodae tragice expressa*“, piesă ce se păstrează între manuscrisele Episcopiei Gr. Cat. din Oradea, manuscris din care reese că persoanele care rolează replică în latinește, ungurește, românește și țigănește. Autorul piesei ca și data când a fost compusă, ne sunt necunoscute, însă din însemnarea dela sfârșitul manuscrisului se poate vedea că a fost scris cam pe la sfârșitul domniei Mariei Terezia și în vremea păstoririi vlădiciei Grigore Maior, deci aproximativ între anii 1778—1780 (Al. Ciorănescu: *Revista Fundațiilor Regale*, August 1937, pag. 423 și urm.).

Dar îndemnul pentru teatru nu ne vine numai din școli, ci și din reprezentațiile pe cari le fac numeroasele trupe ambulante,